

FIGUUR 4. Opleiding tot telefonist.

standigheidstraining. Het aanleren van concreet toepasbare vaardigheden kan leiden tot asynchrone ontwikkelingen. Om een en ander te synchroniseren en te doen integreren kan gebruik gemaakt worden van simulatiesituaties binnen het centrum.

De revalidatie was vroeger meer op studie en beroep

gericht dan tegenwoordig. Ondanks de economische regressie hoopt een toenemend aantal cliënten via revalidatie tot inpassing in het arbeidsproces te komen. Het Loo Erf richt zich thans vooral op het doen verwerven van de noodzakelijke basisvaardigheden om arbeids- of studiesituaties te kunnen hanteren. Tevens zijn er opleidingen in de kantoorpraktijk, tekstverwerking, technische handvaardigheid en telefonie (figuur 4). Wat dit laatste betreft is Het Loo Erf het enige instituut voor een dergelijke opleiding van blinde en slechtziende volwassenen.

LITERATUUR

- ¹ Wouters B. Some specific marginal positions of visually impaired adults in modern European society. International conference on visual impairment (EBU). Utrecht: Vereniging het Nederlandse Blinden en Slechtzienden Wezen, 1987.
- ² Wouters B. Revalidatie ná visuele handicap. Welzijnsmaandblad 1984; 38: 36-9.
- ³ Wouters B. Zien is de blik die zoekt; visuele agnosie als bijzondere vorm van slechtziendheid. Ned Tijdschr Geneeskd 1984; 128: 1881-3.
- ⁴ Wouters B. Een eenzaam proces; visuele agnosie als bijzondere vorm van slechtziendheid. Nederlands Tijdschrift voor Ergotherapie 1986; 14: 144-53.

Aanvaard op 28 september 1987

Adreslijst van voorzieningen voor blinden en slechtzienden

M. DE LANGE

Voorgaande artikelen hebben een beeld geboden van wat blindheid en slechtziendheid in het beleven en leven van mensen met zich meebrengen en welke gevolgen dit heeft voor het psychosociaal en het maatschappelijk functioneren. Het blijkt dat naast de behoefte aan begrip en persoonlijke aandacht tijdens de behandeling, informatie – zowel over medische zaken als over sociale voorzieningen en hulpmiddelen – als zeer wenselijk en belangrijk wordt ervaren. Op de vraag bij wie en waar men voor dit alles terecht kan wordt thans geprobeerd een antwoord te geven.

In verscheidene academische ziekenhuizen kunnen de artsen verwijzen naar de speciaal voor de afdeling Oogheelkunde aangestelde maatschappelijk werkers. Ook in de huisartsen- en de perifere oogartsenpraktijk is het van belang, dat mensen zo goed mogelijk hulp krijgen, van de arts zelf en via diens verwijzing naar de juiste instanties.

Om een overzicht te geven van de verschillende voorzieningen en wanneer deze wenselijk of noodzakelijk zijn, volgt een indeling in verschillende groepen van visueel gehandicapten naar levensperiodes met de daarbij op de voorgrond tredende problematiek.

Kinderen. De ontdekking dat een kind bij de geboorte of later een visuele handicap heeft, roept vele praktische vragen van de ouders op:

- hoe moet ik mijn kind zo goed mogelijk opvoeden?

- welke van de andere zintuigen moet ik stimuleren en hoe?
- hoe moet ik met hem/haar spelen, met welk speelgoed?
- hoe voorkom ik achterstand in de ontwikkeling?

Als de kinderen wat ouder zijn, komen de vragen of zij/hij op een gewone school kan, dan wel naar een school voor slechtzienden of naar een instituut moet gaan. Ouders hebben – zo vroeg mogelijk – deskundige begeleiding nodig bij het verwerken en accepteren. Dit gebeurt door inzicht te geven in de handicap van het kind en door ondersteuning, voorlichting en advies. Ouders zelf en (of) hulpverleners kunnen contact opnemen met de instellingen.

Volwassenen. Worden mensen op latere leeftijd slechtziend of blind, dan geeft dat een enorme verschuiving in hun bestaan en hun verdere levensloop. Zij worden geconfronteerd met de vraag hoe zij deze handicaps in hun leven moeten inpassen en hoe zij zich, zonder volledig afhankelijk van anderen te worden, kunnen verplaatsen.

Voor al deze problemen bestaan voorzieningen en hulpmiddelen.

VOORZIENINGEN VOOR KINDEREN

Algemeen

Regionale Centra voor blinden en slechtzienden houden zich bezig met:

- vroegtijdige onderkenning van visuele stoornissen;
- advies, consultatie en verwijzing;

Academisch Ziekenhuis, afd. Oogheelkunde, Postbus 9600, 2300 RC Leiden.
M.de Lange, maatschappelijk werkster.

- voorlichting, informatie en advies;
- hulpmiddelen;
- dagrevalidatie en ambulante hulp en begeleidingsdiensten;
- bemiddeling ten aanzien van lectuur, arbeid, huisvesting, etc.

REGIONAAL CENTRUM NOORD

Rijksstraatweg 61, Postbus 144, 9750 AC Haren; tel. 050-346846.

REGIONAAL CENTRUM MIDDEN-NEDERLAND

Prins Alexanderweg 76-78, 3712 AC Huis ter Heide; tel. 03404-31144.

REGIONAAL CENTRUM NOORD-HOLLAND

Plein '40-'45 no.1, Postbus 8911, 1006 JC Amsterdam; tel. 020-148755.

REGIONAAL CENTRUM ZUID-WEST-NEDERLAND

Willem Boothlaan 18, 3012 VJ Rotterdam; tel. 010-4111603.
Dependance Zeeland: Kloetingseweg 47, 4462 AW Goes; tel. 01100-16271.

REGIONAAL CENTRUM OOST-NEDERLAND

Waldeck Pyrmontstraat 31, 7315 JH Apeldoorn; tel. 055-218119.

REGIONAAL CENTRUM BREDA

Dr. van Mierlostraat 37, 4811 NK Breda; tel. 076-223030.

REGIONAAL CENTRUM ZUID-LIMBURG

Stationsplein 1, 6131 AS Sittard; tel. 04490-24484.

Onderwijs en ontwikkeling

Alle instituten en scholen verzorgen vroege begeleiding thuis en latere ambulante onderwijskundige hulp in het reguliere onderwijs.

KONINKLIJK INSTITUUT TOT ONDERWIJS VAN BLINDEN

Instituut voor blinde, zeer slechtziende en meervoudig gehandicapte kinderen en hun omgeving. School voor basis- en voortgezet onderwijs. Dagopvang en dag- en nachtopvang van 6-20-jarigen. Amersfoortsestraatweg 180, 1272 RR Huizen; tel. 02159-36808.

PRINS ALEXANDER STICHTING

Internaat, school voor speciaal en voortgezet onderwijs. Basis-onderwijs, LTS, LHNO, LEAO, MAVO. Prins Alexanderweg 78, 3712 AC Huis ter Heide; tel. 03404-31525.

CENTRUM 'BARTIMEUS'

Christelijk centrum met school voor blinden: basis- en voortgezet onderwijs en school voor slechtzienden. Woonafdeling voor 6-20-jarigen. Begeleiding van thuiswonenden van 4-20 jaar. Utrechtseweg 84, Postbus 1003, 3700 BA Zeist; tel. 03404-21544.

AMBULANTE BEGELEIDINGSDIENST 'BARTIMEUS'

Begeleiding van gezinnen met een visueel gehandicapt kind van 0-4 jaar, of een meervoudig gehandicapt kind van 0-6 jaar. Dribergsestraatweg 44, Postbus 60, 3940 AB Doorn; tel. 03438-15822.

'THEOFAAN'

Instituut voor blinden en slechtzienden en voor voortgezet buitengewoon onderwijs. Vroege begeleiding van 0-6-jarigen,

en begeleidingsdiensten in het reguliere onderwijs. St. Elisabethstraat 4, 5361 HK Grave; tel. 08860-71003.

REGIONALE SCHOOL NOORD

Onderwijs aan blinde en slechtziende kinderen. Rijksstraatweg 61, Postbus 144, 9750 AC Haren; tel. 050-346846.

PRINSES MARGRIET-FRANCISCASCHOOL

Onderwijs aan kinderen met beperkt gezichtsvermogen. Speciaal en voortgezet speciaal onderwijs (MAVO, LBO, IVIO). Heindijk 4, 3079 PM Rotterdam; tel. 010-4827533. Ambulante begeleidingsdienst in samenwerking met Regionaal Centrum Zuid-West-Nederland.

COMENIUSSCHOOL

Basis- en voortgezet onderwijs (LBO, MAVO). Slotermeerlaan 103, 1063 JN Amsterdam; tel. 020-131176. Ambulante begeleidingsdienst in samenwerking met Regionaal Centrum Noord-Holland.

RAPHAËL

Afdeling van het Instituut voor doven; school en internaat voor doof-blinde kinderen. Theerestraat 42, 5271 GD St. Michielsgestel; tel. 04105-9119.

Verstandelijk en visueel gehandicapte kinderen

DE HEUKELOM

Instituut voor opvang voor dag en voor dag en nacht voor 6-20-jarigen. Rijksstraatweg 286, Postbus 144, 9750 AC Haren; tel. 050-349569.

CENTRUM 'BARTIMEUSHAGE'

Christelijk centrum met school voor meervoudig gehandicapten tot 20 jaar. Woonafdeling, dagcentra en arbeidsafdeling, ook voor volwassenen. Oude Arnhemse Bovenweg 3, Postbus 87, 3940 AB Doorn; tel. 03438-15822.

STICHTING 'DE BRINK'

Woon- en leefgemeenschap voor geestelijk en visueel gehandicapten. Groningerstraat 15, 9481 AS Vries (Dr.); tel. 05921-41841.

'DE BLAUWE KAMER'

Roomskatholieke woon- en leefgemeenschap voor geestelijk en visueel gehandicapten. Galderseweg 65, 4836 AC Breda; tel. 076-654750.

Belangenorganisaties

VERENIGING VOOR OUDERS VAN VISUEEL GEHANDICAPTE KINDEREN

Federatie van organisaties van ouders en visueel gehandicapten (Fovig). Deze belangenvereniging biedt door eigen ervaring kennis en ondersteuning en geeft een eigen blad uit. Van Sijpesteynkade 25, 3521 AH Utrecht; tel. 030-930742.

VOORZIENINGEN VOOR VOLWASSENEN

REGIONALE CENTRA

Zie voor adressen onder de voorzieningen voor kinderen. De aan de centra verbonden maatschappelijk werkers helpen:

- bij inventariseren van problemen;
- door ondersteuning;
- door voorlichting en advies;
- bij aanvraag van wettelijk geregelde (sociale) voorzieningen en hulpmiddelen;

- bij voorbereiding op revalidatie in centrum of op 'home-teaching'.

Zij bezoeken de mensen thuis, evenals de 'home-teachers', die vaardigheden oefenen in de thuissituatie, zoals huishouden, telefoneren, typen, braille leren, stoklopen, geld herkennen, optische hulpmiddelen trainen, etc.

STICHTING 'HET LOO-ERF'

Centrum voor revalidatie van blinde en slechtiende volwassenen boven 18 jaar op het gebied van wonen, werken, vrijetijdsbesteding en sociale relaties; internaat, behalve in het weekeinde. Waldeck Pyrmontstraat 31, 7315 JH Apeldoorn; tel. 055-218119.

STICHTING 'HANDICAP EN STUDIE NSS'

Studiehulp en -begeleiding, advisering studiekeuze. Bemiddeling inzake financiën, huisvesting, lectuur, hulpapparatuur, vervoer, etc. Centraal Buro: Willem Barentszstraat 5, 3572 PA Utrecht; tel. 030-718021.

ROBERT COPPESTICHTING

Woonvorm gericht op doorstroming van blinden en slechtienden van 18-40 jaar. Aloysiuslaan 25, 5262 AH Vught; tel. 073-569005.

STICHTING WOONVOORZIENINGEN 'SONNEHEERDT'

Putterweg 140, 3851 VG Ermelo; tel. 03417-52741.

HUIZE 'HET SCHILD'

Wolfhezerweg 101, 6874 AD Wolfheze; tel. 08308-1177.

STICHTING 'DE STEFFENBERG'

Sparrendaalsweg 1a, Postbus 10.000, 5260 DA Vught; tel. 04118-3011.

VERPLEEGHUIS 'KALORAMA'

Met afdeling voor doof-blinde volwassenen. Nieuwe Holleweg 12, 6573 DX Beek; tel. 08895-1977.

Voorzieningen voor bejaarden

'ADRIAAN MOONENSTICHTING'

R.K. verzorgingstehuis. Pr. Bisschopsingel 20, 6211 JX Maas-tricht; tel. 043-215740.

TEHUIS VOOR VOLWASSEN BLINDEN

Amersfoortsestraatweg 180, 1272 RR Huizen; tel. 02159-36808.

STICHTING 'FINSPONG'

Boulevard 24, 3707 BP Zeist; tel. 03404-14964.

'HENDRIK KOK'

De Ziel 86, Postbus 27, 9450 AA Rolde; tel. 05924-2020.

Voorzieningen voor verstandelijk gehandicapten

ELISABETH KALISHUIS

Woon- en werkgemeenschap. Amersfoortsestraatweg 180, 1272 RR Huizen; tel. 02159-36808.

HET HUIS TE ECHTEN

Woon- en werkgemeenschap. Zuidwolderweg 3-5, 7932 PN Echten; tel. 05288-1332.

CENTRUM 'BARTIMEUSHAGE' en KONINKLIJK INSTITUUT

TOT ONDERWIJS VAN BLINDEN

Zie bij adressen voor kinderen.

SOCIALE WERKPLAATSEN

STICHTING ARBEIDSVOORZIENINGEN 'SONNEHEERDT'
Bedrijven en vakopleidingen. Putterweg 140, 3851 VG Ermelo;
tel. 03417-52741.

STICHTING BLIZO-WERKGEMEENSCHAP
Sparrendaalseweg 1a, 5262 LR Vught; tel. 04118-1651.

BLINDENBIBLIOTHEKEN

Voor blinden en slechtienden moet gedrukte tekst omgezet worden in braille, gesproken woord en groot-letterboeken. Blindenbibliotheken zorgen voor gratis verzending, men kan zich abonneren op een groot aantal vak-, informatie-, hobby- en ontspanningstijdschriften.

STUDIE- EN VAKBIBLIOTHEEK (SVB)
Ook voor braillemuziek. Molenpad 2, 1016 GM Amsterdam;
tel. 020-266465.

GESPROKEN BOEK BIBLIOTHEEK AMSTERDAM
Molenpad 2, 1016 GM Amsterdam; tel. 020-266465.

NEDERLANDSCHE BLINDENBIBLIOTHEEK
Zichtenburglaan 260, 2544 EB Den Haag; tel. 070-211211.
Afd. Groningen: Rijksstraatweg 61, 9750 AC Haren; tel. 050-343366.

STICHTING BLINDENBIBLIOTHEEK LE SAGE TEN BROEK
De Vlotkampweg 75-77, Postbus 30.012, 6503 HP Nijmegen;
tel. 080-782626.

CHRISTELIJKE BLINDENBIBLIOTHEEK
Paul Krugerweg 39, Postbus 131, 3851 ZH Ermelo; tel. 03417-51014.
Afdeling 'It Sprutsen Frysk Boek': Simmerdijk 2, 8601 ZP Sneek; tel. 05150-12004.

UITGEVERIJ GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
Rijksstraatweg 125, 1396 JJ Baambrugge; tel. 02949-3220.

CENTRUM VOOR GESPROKEN LECTUUR
Taverse 175, Postbus 24, 5360 AA Grave; tel. 08860-71234.

HULPMIDDELEN EN FACILITEITEN

STICHTING HULPMIDDELENVORZIENING VOOR BLINDEN EN SLECHTZIENDEN (HBS)
Informatie over en verkoop van aangepaste hulpmiddelen, zoals herkenningstokjes, braille-uurwerken, weeg/meetapparaat, tv-loep, geleidingsapparatuur, (kaart)spelen, e.d. Geeft een catalogus uit à f 2,50. Men kan telefonisch bestellen of na afspraak een bezoek brengen aan het centrum, waar men uitgebreide voorlichting en instructie krijgt en de mogelijkheid diverse artikelen te beproeven. Bisonspoor 4006, Postbus 1685, 3600 BR Maarssen; tel. 03465-66644.

INFO-VUGHT
Hulpmiddelen en informatie. Kerkstraat 175, 5261 CW Vught;
tel. 073-565997.

BARTIMEUS INFORMATIE- EN TRAININGSCENTRUM (BITC)
Informatie, demonstratie van hulpmiddelen en informatica-

apparatuur. Training en instructie. Utrechtseweg 84, Postbus 1003, 3700 BA Zeist; tel. 03404-21544.

VRIJ VERVOER BEGELEIDERS VAN BLINDEN IN TRAM, TREIN, BUS EN BOOT

Bureau Registratiekaarten der Vereniging het Nederlandse Blinden- en Slechtziendenwezen (VNBW), Biltstraat 102, Postbus 3165, 3507 LD Utrecht; tel. 030-732244.

GELEIDEHONDEN

De geleidehond is een levend hulpmiddel. Niet iedereen is er geschikt voor. Men kan hiervoor bij de Stichting Koninklijk Nederlands Geleidehondenfonds een test afleggen en advies krijgen. Amsteldijk Noord 42, Postbus 544, 1180 AM Amstelveen; tel. 02963-4551.

VRIJSTELLING VAN LUISTER- EN KIJKGELD VOOR ALLEENSTAANDE SLECHTZIENDEN EN BLINDEN

Aan te vragen bij Dienst Omroep Bijdrage, Postbus 50505, 2505 LM Den Haag; tel. 050-602335.

BELANGENORGANISATIES

VERENIGING HET NEDERLANDSE BLINDEN- EN SLECHTZIENDENWEZEN (VNBW)

Dit is het nationaal overkoepelend orgaan van instellingen werkzaam op het gebied van belangenbehartiging en dienstverlening. Biltstraat 102, Postbus 13165, 3507 LD Utrecht; tel. 030-732244.

NEDERLANDSE VERENIGING VAN BLINDEN EN SLECHTZIENDEN (NVBS)

Van Sijpesteynkade 25, Postbus 2344, 3500 GH Utrecht; tel. 030-931141.

NEDERLANDSE CHRISTELIJKE BLINDENBOND (NCB)

Nassastraat 25/27, 2411 CH Bodegraven; tel. 01726-13709.

STICHTING DOOF-BLINDEN

Landelijke koepelorganisatie, St. Jacobastraat 14, Postbus 587, 3500 AN Utrecht; tel. 030-340506.

SPORT

DE STICHTING SPORTFEDERATIE VISUEEL GEHANDICAPTEN (SSVG)

Informatie over de diverse sporten en sportverenigingen voor blinden en slechtzienden. Tel. 030-945546.

De meeste bovengenoemde adressen zijn overgenomen uit de

'gele folder'; deze wordt elke twee jaar uitgegeven door de Algemene Nederlandse Vereniging ter Voorkoming van Blindheid. Secretaris: mw.dr.D.H.Loewer-Sieger, p/a Interuniversitair Oogheelkundig Instituut, Postbus 12141, 1100 AC Amsterdam; tel. 020-5664592.

Met dank aan dr.A.C.Copper voor zijn waardevolle aanvullingen.

INSTITUTEN VOOR ERFELIJKHEIDSONDERZOEK

AMSTERDAM

Interuniversitair Oogheelkundig Instituut, afdeling Ophthalmogenetica, Academisch Medisch Centrum, Meibergdreef 9, 1105 AZ Amsterdam.

Instituut voor Antropogenetica, Universiteit van Amsterdam, Meibergdreef 15, 1105 AZ Amsterdam.

Antropogenetisch Instituut, Vrije Universiteit Amsterdam, Van der Boechorststraat 7, 1081 BT Amsterdam.

GRONINGEN

Afdeling Erfelijkheidsvoorlichting, Rijksuniversiteit Groningen, Antonius Deusinglaan 4, 9713 AW Groningen.

LEIDEN

Stichting Klinisch Genetisch Centrum Leiden, Academisch Ziekenhuis Leiden (gebouw 33), Rijnsburgerweg 10, 2333 AA Leiden.

MAASTRICHT

Stichting Klinische Genetica Limburg, Academisch Ziekenhuis Maastricht, St. Annadal 1, 6214 PA Maastricht.

NIJMEGEN

Werkgroep Erfelijkheidsadviezen, St. Radboudziekenhuis, Geert Groteplein Zuid 20, 6525 GA Nijmegen.

ROTTERDAM

Afdeling Klinische Genetica, Erasmus Universiteit, Dr.Molewaterplein 40, 3015 GD Rotterdam.

UTRECHT

Klinisch Genetisch Centrum, ABC-straat 18c, 3501 CA Utrecht.

Referaten

Inwendige geneeskunde

Diabetes mellitus, enalapril en nierfunctie

Marre et al. onderzochten de uitwerking van een angiotensine convertering enzym(ACE)-remmer op de micro-albuminurie (30-300 mg/24 uur) bij de beginnende door diabetes mellitus teweeggebrachte nefropathie.¹ Twee vergelijkbare groepen van 10 patiënten met diabetes mellitus met een normale gemiddelde arteriële bloeddruk rond 100 mmHg werden dubbelblind behandeld met 20 mg enalapril per dag of met een placebo; de

behandeling van de diabetes, het dieet en dergelijke bleven ongewijzigd. Na 6 maanden was de gemiddelde arteriële bloeddruk in de enalaprilgroep 90 mmHg, in de placebogroep 98 mmHg; de gemiddelde eiwituitscheiding was statistisch significant gedaald van 124 tot 37 mg/24 uur, resp. gelijk gebleven (183 mg/24 uur). Verder steeg de glomerulusfiltratie in de enalaprilgroep van 130 tot 141 ml/min/1,73 m² (p < 0,005), de effectieve renale plasmapdoorstroming nam toe en de totale niervaatweerstand daalde.

Besloten wordt dat bij diabetespatiënten met een normale